Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem

Цана асобнага нумару 20 грошаў.

НАРОДНАЯ СПРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.	Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр.	Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.	Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№. 33 — Вільня, Серада, 10-га лістапада 1926 г. — Год I

Які выхад?

Да апошніх дзён адзінай аддушынай, праз якую даходзіў на шырокі сьвет голас беларускае вёскі, зьяўлялася прэса. Тут—на страніцах перадусім нашае газэты — зьмяшчаліся і зьмяшчаюцца дзесяткамі карэспандэнцыі — з скаргамі на ўсё злыбяды, крыўды, гвалты, зьдзекі, дазнаваныя вясковым і мястачковым насяленьнем ад агентаў улады на мясцох.

Цяпер—пасьля „маральнага перавароту"—і гэтая аддушына ў значнай меры аказваецца *заткнутай*. Побач мы друкуем дэкрэт Прэзыдэнта Рэспублікі аб карах на прэсу (—і то карах ня толькі на рэдактароў і аўтараў, але на цэлы сьцяг газэтных працаўнікоў!)—за „падаваньне фальшывых ці перакручаных вестак" аб дзеяльнасьці ўлады. Вось-жа, прымаючы пад увагу, што ў кожай карэспандэнцыі з скаргай на незаконныя паступкі адміністрацыі на мясцох можна вышукаць нейкую дробную няточнасьць, вынікаючую галоўным чынам з нявысокага культурнага разьвіцьця карэспандэнтаў,—улада пры жаданьні *можа зрабіць абсалютна немагчымым выяўляньне гэных надужыцьцяў і барацьбу з імі шляхам публікаваньня ў прэсе.*

Гэта прымушае нас перадусім зьвярнуцца да нашых карэспандэнтаў з заклікам, каб асабліва пільна глядзелі за точным апісаньнем падаваных фактаў—навет у драбніцах, ды каб гэтым памаглі нам па магчымасьці звузіць лічбу выпадкаў, у якіх адміністрацыя магла-бы тасаваць да нас рэпрэсіі, істнуючыя хіба ў аднэй толькі фашыстаўскай Італіі. Хай нашы карэспандэнты ведаюць, якую крыўду газэце яны могуць зрабіць няточным ці перакручаным апісаньнем фактаў надужыцьцяў і зьдзекаў, чыненых адміністрацыяй на мясцох. Хай зразумеюць, што толькі за поўным іх подпісам з падачай акуратнага адрасу іх карэспандэнцыі наагул могуць быць друкаваны: інакш Рэдакцыя, ня ведаючы, ці можна давяраць аўтару, ці мо' тут ёсьць нейкая злосная правакацыя,—ня здолее абсалютна зьмяшчаць вестак ад няведамых ей асоб.

З другога боку, вёска мусіць знайсьці сабе *новую аддушыну*, каб праз яе крычэць на ўвесь сьвет аб сваіх крыўдах і дазнаваных гвалтах. І такая аддушына істнуе: гэта—падача аб кожным выпадку гвалту і зьдзеку *жалабы пракурору, ваяводзе, міністру*,—пасылаючы адначасна копію жалабы ў газэту, у Цэнтральны Сэкрэтарыят Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, у Пасольскі Клюб Грамады ў Сойме.

Толькі такім шляхам можна будзе падаваць да агульнага ведама факты, якія інакш боязна друкаваць у газэце. Толькі такім спосабам вёска — дзеля абароны сваіх правоў—здолее і далей карыстацца такім магутным аружжам, якім зьяўляецца публічнае выяўленьне ўсіх незаконных і праступных паступкаў, якія так часта робяць „крэсавыя" агенты ўлады на мясцох,—праступкаў у роўнай меры проці істнуючае ў Польшчы — прынамся на паперы!—канстытуцыі, як і проці нашага многапакутнага і часта зусім безбароннага сялянства.

Проці свабоды прэсы.

Польскі ўрад не захацеў чакаць, пакуль пройдзе праз Сойм рыхтаваны ім новы закон проці прэсы, але, пакуль-што, сам — шляхам дэкрэту прэзыдэнта — правёў рад такіх загадаў, якія фактычна зусім касуюць свабоду прэсы у Польшчы. 6 лістапада ў „Дзен. устав" апублікаваны гэты дэкрэт — аб карах за распаўсюджываньне няпраўдзівых вестак і за зьневажаньне ўладаў.

Вось галоўныя артыкулы гэтага дэкрэту.

Хто публічна, вустна ці ў друку, распаўвюджывае сьведама няпраўдзівыя ці перакручаныя весткі, якія могуць пашкодзіць інтарэсам дзяржавы, або выклікаць неспакой у грамадзянстве, датычна небясьпекі, пагражаючай дзяржаве ўнутры ці звонку, а перад усім—канстытуцыйнаму ці сацыяльнаму ладу дзяржавы, хаця-б вестка гэта падана была, як чутка, — той павінен быць пакараны штрафам ад 300 да 10.000 злотых, з заменай, у выпадку незаможнасьці, арыштам ад 10 дзён да 3 месяцаў.

Калі-ж у распаўсюджываньні няпраўдзівай весткі злой волі ня было, а была толькі „нядбайнасьць", тады грашовая кара зьмяншаецца да 100 — 3.000 зл., а арышт — ад 3 дзён да 1 месяца... Друк падлягае канфіскаце.

Хто публічна ці ў друку пусьціць сьведама няпраўдзівую ці перакручаную вестку, якая можа пашкодзіць інтарэсам дзяржавы або выклікаць публічны неспакой, датычна дзеяльнасьці дзяржаўных уладаў ці іх паасобных прадстаўнікоў, якая стаіць у сувязі з іх службовымі чыннасьцямі хаця-б навет гэтая вестка падана была, як чутка, — той падлягае штрафу ад 100 да 5.000 зл.,—з заменай арыштам ад 3 дзён да 6 тыдняў.

Калі гэта зроблена толькі праз нядбайнасьць, тады кара штрафам ад—50 да—2.000 злотых, ці арыштам—ад 1 дня да—тыдняў.

Прадстаўнікамі дзяржаўных уладаў у дэкрэце прызнаны: Прэзыдэнт Рэспублікі, старшыні Сойму і Сэнату, Старшыня Рады Міністраў, Міністры, Судзьдзі і дзяржаўныя ўрадоўцы, якія пакліканы да вырашэньня публічных спраў(?), да выдаваньняў распараджэньняў загадаў, і г. д... Правілы гэты датычаць таксама і вайсковых часьцей і іх камандзіраў.

Дэкрэт уваходзе ў сілу у 3 дні пасьля яго апублікаваньня, гэта значыць—ад 9 ліст.

Усё вельмі характэрна ў гэтым дэкрэце, цалком узятым з расейскага „выняткавага заканадаўства" царскіх часоў... Першае — тое, што ад 9 лістапада ня можна ўжо—пад страхам штрафу у 10.000 зл., ці адседкі 3 месяцаў — нават крытыкаваць самы гэты дэкрэт... Другое, што ў лік „дзяржаўных уладаў" неяк прыпадкам не ўвайшлі—ані Сойм ані Сэнат, ані іх сябры, якіх можна лаяць ды шэльмаваць: ад гэтага ніякай „небясьпекі дзяржаве ці канстытуцыі"—не пагражае... А галоўнае—тое, што дэкрэтам фактычна касуецца цалком нават тая „свабода прэсы", якая дагэтуль у некаторай меры і некаторых палітычных кірунках яшчэ істнавала ў Польшчы...

Што датычыць беларускай прэсы, дык дагэтуль амаль ня ўсе канфіскаты рабіліся прадстаўнікамі ўраду — часта ў рэзкай супярэчнасьці з Канстытуцыяй і законамі; цяпер усе гвалты над загарантаванай Канстытуцыяй свабодай прэсы і слова будуць рабіцца ўжо „законна" на падставе паўнамоцтваў. дадзеных парлямантам ураду і прадбачаных зьмененай ім-жа Канстытуцыяй.

Можна думаць, што, апрача меншасьцяў, новы дэкрэт будзе біць перадусім — па эндэцкай прэсе, якая, разам з намі, лічыцца—„антыпанствовай"... дык трэба напомніць толькі панам эндэкам, што яны самі ў Сойме далі ўраду і прэзыдэнту усе тыя паўнамоцтвы, якімі тыя цяпер і карыстаюцца...

Паміма ўсяго гэтага, дэкрэт проці прэсы ўводзіць яшчэ адну навіну, нябывалую навет у старыя царскія часы ў Расеі. Гэта—свайго роду **„кругавая парука" працаўнікоў газэты**, якія маюць гуртам адказваць за „няпраўдзівыя" і „перакручаныя" весткі, пералічаныя вышэй. Карам, прадугледжаным у дэкрэце, падлягаюць: **аўтар і іншыя ўчасьнікі віны(?), адказны рэдактар, фактычны кіраўнік газэты, ці кіраўнік даддзенага аддзелу яе.** Гэтыя-ж асобы будуць караны **за невыяўленьне** ў працягу 7 дзён аўтара, калі той у мамэнт выхаду у сьвет друку жыў у Польшчы... (арт. 4 і 5).

Выдавец, накладца (што дае грошы на выданьне), уласьнік газэты, кіраўнік друкарні, уласьнік або арандатар друкарні — салідарна адказваюць за штрафы, аплаты і конты вядзеньня справы (арт. 6).

На адміністрацыйную кару, наложаную паводле дэкрэту на газэту, можна жаліцца ў Акружны Суд, але... гэта ня спыняе аплаты штрафу ці адседкі! Дык, пакуль суд разгледзіць скаргу, выдаўцоў, рэдактароў, аўтараў могуць матэр'яльна зруйнаваць і пратрымаць у вастрозе, а там хай сабе суд іх анявініць... (арт. 10 і 12). А калі нельга спагнаць штрафу, дык улада можа зачыніць газэту.

Калі-ж замест зачыненае газэты нехта хацеў выдаваць яе **пад новым назовам**, — дык яго карацімуць штрафам да 5.000 зл., або арыштам да 6 тыдняў (арт. 14).

Вось на што зьведзена „свабода прэсы" ў Польшчы!

Сойм і Сэнат.

Паседжаньні камісіяў Сэнату.

Старшыня Сэнату Тромпчыньскі, ня гледзячы на „неадчыненьне" Сэнату асабіста панам Прэзыдэнтам, склікаў паседжаньні камісіяў. Паседжаньне фінансава-бюджэтнай камісіі было па прапазыцыі вызваленца Возьніцкага адложана,—бо ня прыбыў прадстаўнік ураду, які стаіць на тым, што — да „адчыненыя" Сэнату ня маюць права працаваць навет яго камісіі. Пасьля таго адбылося так сама ў адсутнасьці прадстаўнікоў ураду і сэнатараў з ППС, Пяста і „Клюбу Працы"—паседжаньне камісіі для заможных спраў.

Прыхільнікі ўраду разглядаюць гэта, як дэманстрацыю проці адкладу адчыненьня Парляманту. Але старшыня Сэнату фактычна стаяў на грунце наказу Сэнату. Прадстаўнік Вызваленьня, пасьля правалу яго прапазыкі аб адкладзе паседжаньня, пакінуў салю. Старшыня Тромпчыньскі сказаў прамову, у якой востра крытыкаваў становішча ўраду, ці даводзіў слушнасьць свайго пункту гледжаньня. Пасьля выбару дакладчыка паседжаньне было зачынена.

Партыі аб нарушэньні Канстытуцыі.

Амаль ня ўсе партыі Сойму ўзбураны яўным нарушэньнем Канстытуцыі з боку ўраду, які ружой п. Прэзыдэнта затрымаў прадпісанае Канстытуцыяй адчыненьне парляманту яшчэ ў кастрычніку (арт. 25). Аб гэтым маюць эндэкі з хадэкамі ды Пястам зрабіць запрос ураду і запрапанаваць... новую зьмену Канстытуцыі, у якой павінна быць сказана ўжо зусім выразна — аб часе адчыненьня васеньняй сэсіі Сойму.

Соймавая франкцыя ППС прыняла гэткую рэзалюцыю:

„Урад, ня склікаўшы сэсіі Сойму ў кастрычніку, учыніў гэтым нарушэньне Канстытуцыі дый гэтак перашкодзіў Сойму распачаць працу—як над бюджэтам, так сама і над вырашэньнем раду спраў, зьвязаных з гаспадарчай палітыкай дзяржавы".

На першым паседжаньні Сойму.

На першым дзелавым паседжаньні Сойму, якое мае адбыцца пасьля яго ўрачыстага адчыненьня ў б. каралеўскім замку, зробіць экспозэ ад імя ўраду мін. фінансаў Чэховіч.

Газэты падчырківаюць, што адчыненьне Сойму 13 лістапада — сымвалічна, бо як раз год назад у той-жа дзень марш. Пілсудск зьявіўся да прэзыдэнта Войцеховскага і зрабіў яму „першую перасьцярогу" (— пасьля ўпадку габінэту Грабскага), каб „не забываўся аб маральных інтарэсах польскай арміі".

У Польшчы.

Выхад п. Зьвежыньскага з „крэсавай камісіі".

Адзін з „рэчазнаўцаў у крэсавых справах" пасол-эндэк Зьвежыньскі, які цэлы год „працаваў" у слаўнай „камісі"—побач з пэпэзсаўцам Л. Васілевскім, — падаў прэм'еру заяву аб сваім выхадзе з складу камісіі. Выхад свой крэсавы жывaед матывуе „прынцыповым разыходжаньнем яго паглядаў з сучаснай палітыкай ураду ў справе нацыянальных меншасьцяў"...

Дзіўная рэч: ня толькі самі нацыянальныя меншасьці, але, здаецца, навет самі нашы „крэсавыя зубры" ніякіх „разыходжаньняў" ані ніякае зьмены ў урадавай палітыцы адносна да меншасьцяў ад часу „перавароту" —ня бачаць!. Як была „зьвежыньская", такой і асталася... Папросту, можа, пан „індычак" загадзя „сам выйшаў" з камісіі, пакуль ня выкінулі,—каб запрасіць на яго мейсца нягоршага „рэчазнаўца" з „жондовых абшарнікаў"—кшталтам пана САТ-а ці Ваньковіча, а мо—яшчэ лепш—самога Улад. Студніцкага.

Далейшыя „гаспадарчыя" вынікі „Нясьвіжа".

Як ведама, паны абшарнікі-цукравары даўно ўжо націскаюць на ўрад, каб дазволіў ім падняць цану на цукер. Але дагэтуль урад Бартля, як і ўрад Пілсудскага, рашуча адмаўлялі ім у гэтым. Цяпер газэты паведамілі, што „назначаная мін. фінансаў камісія для дасьледу коштаў прадукцыі цукру, пасьля 2 тыдняў працы (якраз неяк — ад „Нясьвіжу"...) прыйшла да перакананьня, што цану трэба падвысіць...

Разыйшліся апэтыты цукравараў страшэнна: яны дамагаюцца падвыжкі аж на 25 проц.—з 82 да 120 зл. на цэнтнэру. Урад на гэта не згаджаецца, але наагул — падвысіць мае і, відаць,—значна.

Зьмены вышэйшага складу паліцыі.

Газэты падалі цікаўную вестку, быццам урад Пілсудскага пастанавіў грунтоўна зьмяніць амаль ня ўвесь сучасны склад вышэйшых урадоўцаў дзяржаўнай паліцыі, пачаўшы ад самага галоўнага камэнданта — Божэнцкага, які ўжо і заменены другой асобай. Ведама, што галоўным пастаўшчыком „чалавечага матэрыялу" для вярхоў польскай паліцыі зьяўляўся заўсёды „Пяст". Дык цяпер і пачнецца „распяставаньне" паліцыі ў Польшчы. Можа, і будзе лепш. — Хаця-б дзеля таго, што горш быць ня можа...

Скандальны пасол.

„Глос Правды" дае вельмі пікантныя рэвэляцыі аб адным з польскіх паслоў — п. Казіцкім, якога цяпер урад Пілсудскага адклікаў з Рыму, каб, відаць,—аддаць пад суд за розныя надужыцьці. Урадавая газэта закідае пану „амбасадору Польскай Рэчыпаспалітай" ня больш—ня менш, як тое, што ён усе тыя „фундушы", якія пасол атрымлівае „на прадстаўніцтва" — ці прасьцей: на балі, розныя ўгашчэньні высокіх ды патрэбных асобаў, на „лагоджаньне" прэсы і г. д... „фундаваў" папросту сабе самому: за гэтыя „рэпрэзэнтацыйныя" грошы п. амбасадор цішком купіў сабе пекны дом, але ў ім, ведама-ж, ня жыў, а разам з сваей „амбасадай" мясьціўся ў нейкім другарадным „заезьдзе", —кампрамітуючы гэтым „вагу і павагу" вялікага мацарства—Польшчы... Калі ўсё гэта праўда, дык „індычак"—ніштто сабе: „гаспадарны мужычок"...

Ізноў надужыцьці ў банку.

У зьвязку з надужыцьцямі ў Аб'яднаным Каапэратыўным Банку ў Варшаве арыштаваны дырэктар банку.

Заграніцай.

Пасьля замаху на Мусоліні.

Пасьля замаху на Мусоліні сабралася Галоўная Фашыстаўская Рада, якая, паміж іншым, прыняла да ведама і адобрыла ўсё, што было зроблена „народам" — (чытай: фашыстаўскімі баёўкамі!) і партыйнымі ўладамі—ў сувязі з замахам на Мусоліні. Рада выразіла толькі „жаль", што гэты-ж „народ" ў некалькіх местах моцна „патурбаваў" пасольствы ды консульствы замежных дзяржаў (чытай: Францыі!).

Пасьля Рада адобрыла рад загадаў-рэпрэсіяў, зробленых урадам — ў мэтах „зьніштажэньня астаўшыхся яшчэ вогнішчаў заразы (апазыцыйнай... Рэд.) ды пэўнейшага забясьпечаньня жыцьця Павадыра народу, з якім неадарвальна зьвязаны — жыцьцё і сіла Італіі"..

Што-ж гэта за новыя загады-рэпрэсіі, аб якіх гавора Рада Фашыстаў?

Рада Міністраў прыняла новы праект закону аб шырокім тасаваньні **кары сьмерці**—за замахі на караля, рэгэнта, каралеву, наступніка трону і кіраўніка ўраду. Найцікаўней, што гэты законапраект прадбачыць кару сьмерці і для тых замахоўцаў, якія жывуць, як палітычныя эмігранты, **заграніцай**, ды можа стуль падрыхтоўваюць замахі! Але шкада, што дастаць іх, навет на падставе новага дэкрэту, будзе не лягчэй!

Далей, сьмерцяй карацімуць за цэлы рад іншых праступленьняў: за выдачу дзяржаўных і ваенных тайн, за... шуканьне навет гэтых тайнаў! за выкліканьне бунту, за падбураньне да хатняй вайны, да рабункаў і г.д.

Пасьля ў новым законе ідзе рад страшэнных рэпрэсіяў проці іншых праступленьняў, паміж якімі (— вельмі цікаўная паралель з іншымі дзяржавамі!) пачэснае мейсца занята—„праступленьнямі прэсы"...

Усе гэтыя праступленьні будуць судзіцца ня звычайнымі судамі, але асобнымі — ваенна-даразнымі, пад старшынствам — генаралаў, з 5 „судзьдзямі" з... афіцэраў міліцыі—(ведама-ж, фашыстаўскай). Гэтыя „суды" атрымаюць права рабіць прысуды навет завочна, ды канфіскаваць маемасьць засуджанага. Кіравацца гэтыя „суды" будуць Кодэксам, які мае сілу ў часе вайны. „Завочныя прысуды" з канфіскаваньнем маемасьці—гэта зьвернена асабліва проці эміграцыі.

З усяго гэтага ясна, што замахі на Мусоліні, з якіх ён неяк дзіўна заўсёды выходзіць навет „сухім", вельмі карысны дл

BIBLJOTEKA

„Ўмацаваньня“ фашызму, які, відаць, усё больш ператвараецца ў ваенна-азброеную, захапіўшую ўладу банду ці „мафію“, якая можа далей панаваць над краем толькі ўсё больш павялічываючы гвалты і рэпрэсіі...

Цікаўна і тое, што, як высьняецца цяпер, „замаховец“ Замбоні разарваны быў „народам“ зусім нявінна—бо ён, як і яго сям‘я, старыя прыхільнікі фашызму... Быццам „запраўдны замаховец“ ўцёк з таўпы заграніцу. Дык ясна-ж, што ўвесь „замах“ быў папросту зроблены фашыстаўскай „дэфэнзывай“ — з мэтай правакаваць далейшыя рэпрэсіі. Дык і гэты новы „цуд над Тыбрам“, які ўжо так гучна пачалі рэклямаваць італьянскія ксяндзы-фашысты, тлумачыцца вельмі проста!

„Фашыстаўскі скандал“ у Францыі.

Французскі ўрад страшэнна абураны на Мусоліні за гэткую правакацыю.

Справа ў тым, што Мусоліні пастанавіў за ўсялякую цану „прасачыць работу італьянскіх эмігрантаў у Францыі“, якой быццам „памагае і французскі ўрад“. Дзеля гэтага ён выслаў у Ніццу (французскае места каля італьянскай граніцы на ўзьбярэжжы мора) галоўнага каманданта італьянскай паліцыі Раполлу, але, ведама-ж, — з фальшывым пашпартам! Гэты агент удаваў ворага Мусоліні, які прыехаў, каб арганізаваць на яго новы замах, ды ўцягнуць у яго палітычных эмігрантаў з Італіі. У Ніццы-ж жыў другі фашыстаўскі агент, Гарыбальдзі, які працаваў ужо даўно ды зьвязаўся з эміграцыяй добра. Але, нажаль для абодвух, — французская паліцыя выкрыла іх запраўдныя імёны, ды выслала першага заграніцу, а другога — пасадзіла ў вастрог у Парыжы. Вобыск у абодвух выкрыў быццам сэнсацыйныя рэчы.

У выніку ўсяго гэтага ўзгарэўся востры канфлікт між Францыяй і Італіяй. Французскі ўрад заявіў Мусоліні, што чакае ад яго безадкладных тлумачэньняў“ — з прычыны бяспрыкладнага нарушэньня міжнародавых праўных адносінаў. Французская паліцыя—на падставе дакумэнтаў і паказаньня ўраду прыцягнутых да сьледзтва асобаў—даводзе, быццам італьянскі ўрад меў на мэце арганізаваць на тэрыторыі Францыі вялікі рэвалюцыйна-паўстанчы рух проці... Італіі і Гішпаніі, ці прасьцей—проці Мусоліні і Прыма-дэ Рывэры. А калі гэтая „змова“ пачне „рабіць паўстаньне“, тады—ясна-ж—можна будзе абвініць Францыю, як „гняздо рэвалюцыянэраў ды загаворшчыкаў проці суседзяў“ і, прычапіўшыся да гэтага,—аб‘явіць вайну.

Запраўды-ж, калі фашыстаўскі ўрад Мусоліні пачаў ужо тасаваць такія мэтады правакацыі, дык відаць справы яго — зусім ня так „бліскуча“ стаяць, як гэта пішуць газэты бутэрбродныя — у Італіі дый ў Польшчы.

Арышты гішпанскіх рэвалюцыянэраў у Парыжу.

Французская паліцыя зрабіла цэлы рад вобыскаў і арыштаў сярод гішпанскіх рэвалюцыянэраў. Арышты адбыліся ў сувязі з выкрытай „змовай“, якая, як трэба думаць, сфабрыкавана супольнымі сіламі італьянскага і гішпанскага фашызму. У Францыі — шмат гішпанскіх эмігрантаў, якія, апрача ненавісьці да свайго „Мусоліні“—Рывэры, маюць мэтай стварэньне з часьці Гішпаніі самастойнай рэспублікі—Каталёніі,—дык вось гішпанска-італьянская правакацыя і атрымала, відаць, загад выкарыстаць гэтых эмігрантаў і выклікаць вельмі паважны канфлікт з Францыяй.

Што гэта правакацыя яўна шукае прычэпкі дзеля збройнага канфлікту з Францыяй, паказуе новы канфлікт між Італіяй і Францыяй — у афрыканскіх іх калёніях. Праўда, канфлікт зараз-жа быў уладжаны дыпляматычнымі фразамі абодвух урадаў, але яго крыніцы, ясна-ж ляжаць глыбей, чым—„чысты прыпадак“.

Выбары ў самаўрады ў Англіі.

Што-годныя выбары ў англійскія гаспадарчыя самаўрады найляпей выяўляюдь усе зьмены ў палітычных настроях англійскага выбаршчыка. Часта бывала, што пад націскам перамогі апазіцыі на выбарах у самаўрады міністэрства ўрадовай партыі рабіла новыя парляманцкія выбары, у выніку якіх змушана бывала ўступіць уладу апазіцыі. Гэткім чынам, пачаўшыяся цяпер у Англіі самаўрадавыя выбары зварачаюць на сябе агульную ўвагу—навет па-за межамі Англіі, бо маюць вялікае палітычнае значэньне.

Апублікаваныя ўжо рэзультаты выбараў у самаўрады ў 300 мястовых і павятовых радаў у краі далі вялізарную перамогу сацыялістам. Сацыялісты правялі ў рады аж 137 сваіх сяброў, а ўрадавыя кансэрватары здабылі толькі 18 мейсц, страціўшы — аж 86. Што датычыць лібэралаў дык іх заняпад — сталае зьявішча ў Англіі: яны ізноў страцілі каля паловы былых сваіх мандатаў.

Новая дапамога вуглякопам.

Праф. Саюзы ССРР—ў адказ на паўторную тэлеграму Кука аб новай дапамозе вуглякопам—паслалі яшчэ паўмільёна рублёў золатам.

Новыя ўдачы кантонскіх арміяў.

Кантонскія арміі, пасоўваючыся наперад у напрамку Шанхаю, з бою ўзялі вельмі важны пункт—Кіў-Кіянг. Гэта — найбольш важная ўдача чырвоных арміяў пасьля ўзяцьця Ханькоў. Узяцьце Кіянгу зусім ухіляе магчымасьць злучэньня рэштак арміяў Фанга і Ву-Пэй-Фу, якія яшчэ толькі-што маніліся „вярнуць назад Ханькоў“...

Што такое „фашызм“.

Яшчэ зусім нядаўна ўся Польская лявіца, а перадусім паны пілсудчыкі, — папросту лаяліся славам „фашызм“, „фашысты“.— Фашыстамі яны называлі эндэкаў — з іхнімі партыйнымі баёўкамі.—Гэта „польскія фашысты“ — эндэкі забілі прэзыдэнта Нарутовіча; гэта-ж яны хацелі сарваць выбары прэзыдэнта, ведаючы, што іх кандыдат праваліцца; гэта-ж „фашысты“ ў Польшчы зарганізавалі знамянітае „П. П. П.“ (Поготове Партыётаў Польскіх“), якое мела мэтай, як сьцьверджана на публічным судзе, завясьці ў Польшчы дыктатуру правіцы, а пасьля пасадзіць на карк польскага народу—караля... На гэтым-жа судзе раскрыта было ўчасьце амаль ня ўсіх міністраў знамянітага „хіена-пястоўскага“ ўраду Вітаса 1923 г. ў падгатоўцы „фашыстаўскага перавароту“; амаль ня ўсе выдатнейшыя генаралы правіцы з самым ваенным міністрам ген. Шэптыцкім на чале працавалі ў поўнай сутычнасьці з гэтымі „пэпэпэкамі“—фашыстамі, рыхтуючы „пераварот“.

Мы памятаем, як страшэнна лаяла лявіца, а асабліва пілсудчыкі—гэтых „фашыстаў“, дамагаючыся іх фізычнага зьніштажэньня, як ворагаў Рэспублікі, шкоднікаў дзяржавы, паразытаў народу, праступнікаў проці Канстытуцыі і г. д. І вось нарэшце арганізацыя „польскіх фашыстаў“, прынамся правых, была разгромлена, — вітасавыя ўрады адзін за адным зьляцелі, „пэпэпэкі“ аддадзены пад суд. Але-ж — дзіўная рэч: разгром правых фашыстаў у Польшчы быў закончаны якраз у траўні гэтага году—як быццам толькі дзеля таго, каб пачалася зусім адкрыта і „легальна“—ў дзяржаўным маштабе — арганізацыя—„левых фашыстаў“...

Калі (здаецца, у 1924 ці 1925 годзе), вярнуўшыся з Італіі, спрабаваў асьцярожна пахваліць італьянскі фашызм пасол Тугутт, рыхтуючыся ўжо тады ў міністры, дык на яго накінуліся ўсе пілсудчыкі, уся лявіца. А вось паслухайце, што цяпер кажуць і пішуць аб гэтым фашызьме тыя-ж паны пілсудчыкі, калі ўся ўлада ў Польшчы апынулася ў іх руках ды калі „фашыстаўскія мэтады“ і прыклады мусоліняўскай Італіі даюць ім магчымасьць без усялякіх пэрэмоніяў карыстацца гэтай уладай. Цяпер урадавы афіцыёз „Глос Правды“, на чале якога стаіць стары асабісты прыяцель марш. Пілсудскага п. Стпічыньскі, адкрыта называе сябе і сваіх таварышоў-пілсудчыкаў—фашыстамі... „Глос Правды“ піша, што „эндэкі— гэта фальшывыя фашысты, але вось пілсудчыкі—дык гэта ўжо запраўдныя!“. „Цяпер ужо эндэцыя ды хадэцыя лаюць „польскіх фашыстаў“, раскрываючы ў сваіх газэтах шырокую арганізацыю фашыстаўскіх баёвак у Польшчы!

Але, відаць, мала і гэтай фактычнай працы над „фашызацыяй Польшчы“ актыўнымі пілсудчыкамі. Публічна выступаюць, не саромячыся кампраматаваць сваі слаўныя імёны, найлепшыя прадстаўнікі „радыкальнай“ польскай інтэлігенцыі — польскія пісьменьнікі, як да прыкладу п. Серошэвскі. — Гэтыя „ідэалёгі паступовага польскага радыкалізму“ пробуюць тварыць, як кажа „Роботнік“, „легенду фашызму“, прадстаўляючы Мусоліні, як нейкага — „народнага героя“, адратаваўшага Італію ад поўнага заняпаду, вырваўшы яе з рук подлага, падкупнага парляманту... Забыты ўсе гвалты італьянскіх фашыстаў, усе праступленьні фашыстаўскага ўраду, які, на чале з Мусоліні, арганізаваў не адно, але дзесяткі ці сотні палітычных забойстваў (назваць хаця-б забойства пасла-сацыяліста Маттэотті, зробленае па загаду і пад асабістым кіраўніцтвам Мусоліні!). Забыта ўсё... Вытвараецца ў Польшчы—„геніем польскай радыкальнай лявіцы“—легенда аб Мусоліні, які павінен служыць узорам—Пілсудскаму!.—„Мусоліні — барацьбіт за маральнае адраджэньне Італіі!“. „Мусоліні—сымвал любві да айчыны!“. „Мусоліні—павадыр народу, які сваім геніяльным вокам глядзіць удаль ды бачыць далей і ясьней, як усе людзі ў краі, жадаючы ўваскрасіць у сучаснай Італіі—славу старажытнага Рыму!“...

Усё гэта нашы чытачы ўжо ведаюць з нашай справаздачы аб лекцыі Серошэвскага ў Вільні на тэму: „Мусоліні-Пілсудскі“.

Пілсудскі ў Польшчы—тое-ж самае, што Мусоліні ў Італіі,—даводзіў лектар.

Што-ж запраўды зьяўляецца істотай фашызму?

Цяпер істнуе ўжо цэлая літэратура аб італьянскім фашызьме, які ізучаны не ў асьвятленьні казённай дэмагогіі, але на падставе фактаў і дакумэнтаў.

Цяпер уже раскрыта ўся гісторыя паяўленьня „першых фашыстаў“ і ведама, што іх стварыў не Мусоліні, але... адзін з найвялікшых італьянскіх банкаў!

Найбуйнейшыя банкі ў Італі—далі Мусоліні грошы на арганізацыю фашыстаўскай міліцыі, калі работніцка-сялянская гаспадарка пасьля рэвалюцыі ў 1919—1920 г. г. пачала паважна пагражаць панаваньню ў Італіі буйнай буржуазіі... Работнікі, захопліваючы фабрыкі і заводы, пачалі завадзіць у іх — з помачай тэхнічна-ўзгадаванай працоўнай інтэлігенцыі — зусім добры парадак і ня горшую—ў параўнаньні з буржуазнай—вытворчасьць. Дык з пачыну міланскіх прамыслоўцаў буйная буржуазія сыпнула некалькі мільёнаў Мусоліні, каб той, наняўшы адпаведныя банды гатовых на ўсё галаварэзаў, „даказаў, што работнікі ня могуць саматугам ды самапасам весьці фабрыкі“—без кіраўніцтва буржуазных паразытаў... І вось тады гэтыя банды наймітаў банкіраў і прамыслоўцаў, якіх запраўды-ж лоўка ўмеў запаліць „любоўю да айчыны“ і... залатымі лірамі былы сацыяліст (італьянскі „пэпэсавец“!) Мусоліні, пачалі граміць, бурыць, паліць, біць ды зьніштаць усё, што было ўжо наладжана работнікамі, забіваючы пры гэтым тысячамі людзей...

Што-ж рабіў тады сам Мусоліні?

Апіраючыся на гэтую „жывую сілу“ баёвак—з аднаго боку, а з другога — на караля і духавенства, ня лічучы ўжо буйнай і дробнай буржуазіі, якая давала грошы на ўсё,—Мусоліні пачаў запраўды-ж „герачную працу“: ён пачаў ламаць усю наладжаную доўгім грамадзка-дзяржаўным разьвіцьцём-дэмакратычную будову Італіі. Ен зламаў ды апляваў яе Канстытуцыю, скасаваў усе так званыя „Канстытуцыйныя гарантыі“ грамадзян—свабоду асобы, слова, прэсы, сумленьня... Пакінута была „воля“ толькі для „фашыстаўскіх“ баёвак, для ўрадавых забойцаў, падпальшчыкаў, пагромшчыкаў, шпікоў і іншых „патрыётаў“.

Зусім правільна кажа „Роботнік“, што фашызм — гэта „спроба аружнай дыктатуры валадаючых клясаў — проці клясаў працоўных“. „Фашызм збурыў у Італіі (як хоча зрабіць і ў Польшчы) падставы дэмакратыі, бо дэмакратыя (пры буржуазным ладзе) — гэта ўсё-ж магутнае аружжа ў руках працоўных“. „Чорныя кашулі („форма“ фашыстаўскай міліцыі)—гэта штурмовыя арміі, ударныя атрады фінансавага і прамысловага капіталу“. І дзеля таго запраўды-ж „барацьба між фашызмам і сацыялізмам — гэта вайна не на жыцьцё, але на сьмерць“...

Сьмяротная барацьба гэтая і йдзе ў Італіі вось ужо 4 гады... усё, што толькі было і ёсьць у Італіі здаровага маральна чэснага, шанаючага сябе, працу і вольнасьць народу,—ўсё гэта ў апазыцыі або—на выгнаньні, па-за межамі айчыны...

Вось той „узор“, які польскія „лявіцоўцы“ кшталтам ведамага пісьменьніка Серошэвскага стаўляюць дзеля насьледаваньня маршалку Пілсудскаму!

Паварот да зямлі.

У канцэлярыі вайсковае казармы аднаго з заходніх местаў Польшчы сядзеў адзін з пісараў гэнай канцэлярыі Антон Тадарчук; сядзеў нахіліўшыся над сталом і думаў.

Перад ім на стале ляжала пісьмо, і яно-та і змусіла яго так глыбака задумацца. Пісьмо было ад бацькі з далёкай Беларусі—з пад Пінска. Бацька пісаў да яго, каб кідаў службу (ён служыў ужо адзін год за грошы) ды варочаўся на гаспадарку, бо стары працаваць балей ня можа.

Пісар Тадарчук яшчэ раз прачытаў і ізноў, абапёршыся на лакцях, думаў. Ад думак ён перайшоў да ўспамінаў. Успомніў, як першы раз выбіраўся з дому на службу, як усе плакалі, як ён сам плакаў, пакідаючы ўсё тое, з чым ён зжыўся, усё, што сталася яму дарагім, мілым і што давялося пакідаць.

Далей ён успомніў першыя месяцы службы, як паволі прывыкаў да вайсковага жыцьця, як яго забралі ў падафіцэрскую школу, а ўрэшце ў канцэлярыю, дзе яму жылося добра, можа ляпей, чым дома. З таго часу ён пачаў паволі забывацца пра дом. Праўда, ён таксама часта пасылаў пісьмы да дому, але ў тых пісьмах ня было і сьледу колішняга жаданьня хутчэй пабачыць сваю хату сваіх родных, свой сад, сваё поле і сенажацьці: ад усяго гэтага ён паволі адвык, а прывык да новага жыцьця—да вайсковае службы.

І праўда — служба яму шыхавала, начальства яго любіла, ахвотна далі яму мейсца ў гаспадарчай камісіі палка. Дагэтуль ён быў капралам, а цяпер спадзяваўся ўжо дастаць, плютановага, ды за год можа і сяржанта! А тады ўжо ня трэба было-б яму і бацькавай гаспадаркі: ён-бы жыў шмат ляпей без яе...

Такія пляны рысаваў быў Антон Тадарчук, як раптам усё гэта пахіснула пісьмо з дому. Трэба яшчэ сказаць, што дома ў ягоных бацькоў дзяцей балей ня было.

— Што рабіць: ісьці ўперад, ці вярнуцца назад? Такое пытаньне паставіў ён сабе, і ў ім пачалі змагацца дзьве сілы — два ўнутраныя галасы. Адзін гаварыў за тое, каб пакінуць і бацькоў, і дом, і зямлю, а прабіваць сабе дарогу да вайсковых чыноў; другі, наадварот, гаварыў вярнуцца да роднае вёскі, да гэнай ральлі, да гэных сенажацьцяў, да гэнага вясковага жыцьця—сярод блізкіх па душы людзей.

І дзіўна: сяньня першы раз пачуў ён, што ўсе, хто навокал яго знаходзіцца,—усе яны яму чужыя, ня родные па душы. Выразіць славамі гэтага пачуцьця ён ня мог, але яно зрабілася зразу сільным, і ён навет зьдзівіўся, як ён гэтага не заўважыў дагэтуль?

Як-бы там ні было, ён рашыў пакуль-што ўзяць вотпуск і паехаць пабачыць, што „там“ робіцца.

Праз два дні па дарозе да станцыі N да свае роднае вёскі Навасёлкі йшоў Антон Тадарчук. Быў канец траўня; дзень быў пекны, па баках дарогі паўсходзіла ярына,—аўсы, ячмень зеленілі сабой ральлю; гарохам павяваў вецер. З-за горкі відаць былі таполі і вербы. Вун гэты найбольшы таполь—гэта каля ягонай хаты! Яшчэ крыху надыйшоўшы, убачыў ён стрэхі дамоў і ўрэшце, вышаўшы на горку, ён убачыў перад сабой усю вёску.

Забілася сэрца ў ягоных грудзёх якойсь радаснай трывогай, і ён прыбавіў кроку.

У хаці адбылася, як заўсёды ў такіх выпадках, сцэна сустрэчы пасьля доўгай разлукі.

Доўга плакала старая маці, абцёр сьлёзы і бацька. Сына гэта ўзрушыла, і ён стаяў, ня ведаючы, што рабіць. Урэшце азвалася маці:

— Што-ж ты, сынку, стаіш? Сядай! Утаміўся пасьля доўгай дарогі!

Сын, нічога не гаворачы, сеў каля стала. Пасьля гэтага запанавала крыху ціша, аж азваўся бацька:

— Што-ж ты, маці? шукай чым сына пачасьціць,—нябось, есьці захацеў! А я пайду пашукаю гарэлкі,—гаварыць будзем ужо за сталом.

За хвіліну гарэў у печы агонь і скварчала на патэльні каўбаса; незадоўга зьявіўся і стары з гарэлкай, а ў дзьве па гэтым патэльня з каўбасой стаяла на стале.

— Ну, што-ж, сынку, падсовывайся бліжэй, — даўно мы з табой не выпівалі! Апошні раз як прыяжджаў у вотпуск, — гэтак прамовіў стары бацька, адбіваючы гарэлку.

— Ой, даўно, даўно мы ўжо думалі, што ты і забыўся пра нас!—дадала старая маці.

— Ну, здароў будзь, дай Божа, каб мы яшчэ за год дачакалі сяньняшняга дня—прамовіў стары, наліўшы сабе чарку гарэлкі.

— Дай Божа — адказаў сын. Стары адным махам выхіліў гарэлку і наліў для сына, каб той піў да маткі. Сын выпіў да маткі, маці да бацькі, і ўсе пачалі закусываць. Закусіўшы, стары абцёр вусны; відаць было, што прыбіраўся штось гаварыць. Урэшце азваўся:

— Ты ўжо ведаеш, сынку, дзеля чаго мы прасілі цябе, каб ты прыехаў. Да сёлетняе вясны я яшчэ крыху ляпей трымаўся і мог памалу працаваць; крыху мы наймалі, крыху самі працавалі, і неяк жылося. Цяпер я раптам пачуў упадак сіл і чую, што працаваць далей не магу. Праўда, ты пісаў, што будзеш прысылаць грошы на парабка і, праўду гаворачы, згадзіўшы парабка, можа-б мы яшчэ пражылі гэтак з гадок; але-ж я хацеў пагаварыць з табою на другі лад: я хацеў проста запытацца цябе, ці ты надумаў ужо назаўсёды пакінуць гаспадарку, пакінуць сваіх людзей, сваю вёску, урэшце — нас старых і шукаць чагось на чужой старане пасярод чужых людзей,—ці ты шчыра над гэтым задумаўся?

Стары на хвіліну спыніўся, гледзячы на сына,—сын-жа ня сьмеў воч паднясьці на бацьку. Унутры ў яго штосьці рабілася, чаго ён сам ня мог зразумець; яму зрабілася неяк нялоўка, яго пачынала мучыць сумленьне, і ён, узьвёўшы памалу вочы, не пасьмеў сказаць: праўды, а сказаў, што яшчэ аб гэтым ня думаў.

— То вось я табе скажу так, як думае мой стары, а можа і дурны розум,—пачаў стары бацька. Скажу коратка і ясна. Кінь ты гэта—гэную службу, а вярніся, вярніся і працуй так, як працаваў твой айцец, дзед і прадзед, і зямля заўсёды аплаціць табе тваю працу. Чаго ты там будзеш шукаць—нейкіх чыноў? Там заўсёды над табою будзе хтось старшы, каго ты павінен баяцца, перад кім кланяцца, а тут ты сам сабе пан, бо ты сядзіш на сваім кавалку зямлі. А ўрэшце—падумай і аб нас старых; мы-ж цябе выгадавалі, маці за табой ночы ня спала, на руках цябе насіла; я так-жа працаваў на цябе, аж пакуль ты ня вырас. А цяпер, калі мы старыя, ня будзе каму нас даглядаць,—на выпадак хваробы ня будзе каму вады падаць, а пры сьмерці вачоў закрыць. Ці-ж ня ўздрыгнецца тваё сыноўскае сэрца, гледзячы на гэта?

Тут стары замаўчаў, абцёр сьлёзы, мімаволі выплыўшыя, і чакаў ці сын чаго ня скажа. Сын-жа нічога не гаварыў; яго мучыла сумленьне, штось як-бы душыла за горла — так, што ён ня мог сказаць слова. Стары бацька, бачучы, што сын маўчыць, сам апусьціў галаву і штосьці як-бы думаў. Зрабілася нялоўкае маўчаньне, аж азвалася маці:

— Ты, стары, дай яму на развагу,—няхай ён падумае, разважыць, а тады й скажа. А ты, сынку, пайдзі сабе на двор, на гумно, або пайдзі ў поле. Тры гады мінулі, як ты ня быў у полі, можа і забыў свае палоскі.

Сын да таго быў узрушаны, такое вялікае ўражаньне зрабілі на яго гэныя словы бацькі, што ён машынальна выпаўніў тое, што гаварыла маці.

Вышаўшы з хаты, ён пайшоў у поле, дзе была засеяна ярына. Ідучы памалу стала прахадзіць гэнае ўражаньне, і ён мог здаравей думаць. За вёскай ён апынуўся на шырокай сенажацьці, каторая, як вокам сягнуць, цягнулася ўздоўж рэчкі. Дзень быў на дзіва пекны. Сонца звысака ярка сьвяціла; з захаду павяваў павольны вецер; над галавой у паветры раздавалася пяяньне птушак.

Усё гэта зрабіла новае ўражаньне на Антона. Тры гады ён гэтага ня чуў—ня бачыў.

Увабраўшы ў сябе здаровага паветра, ён павёў вачыма навакол сябе і зразумеў, што ўся гэтая прырода, гэныя птушкі, гэныя параскіданыя кусты, гэная сенажаць, прыбраная краскамі, гэны лес уводдалі,—усё гэта нейкае прасьцейшае, а разам пякнейшае і больш блізкае для душы, чым у месьце тэатры, сады і г. д.

Памалу ў ім адбываўся паварот. Аднак-жа, аканчальны паварот адбыўся тады, калі ён дайшоў да свае паласы, дзе была насеяна яравая пшаніца.

Пшаніца выглядала добра. Ён спыніўся і глядзеў на яе, і ў ім прачнулася даўнейшая любоў да ральлі, радасьць глядзець на добрае збожжа; і раптам ахапіў яго нейкі парыў, штось разам нахлынула ў яго душу, — у ягоных вачох паявіліся сьлёзы, і ён упаў на траву, упаў і пацалаваў гэную зямлю, а праз хвіліну устаўшы, узрушаным голасам прамовіў:

— Чаго-ж мне яшчэ трэба? Яна мая родная—гэная зямля, яна корміць міл'ёны людзей, яе хлеб ядуць усе, хто толькі жыве. Праца на ёй павінна быць найсьвяцейшай працай! І я буду на ёй працаваць,—яна мая родная!

Праз гадзіну ці паўтары Антон Тадарчук раіўся з бацькай, калі мае паехаць, каб аканчальна здаць службу і назаўсёды павярнуцца да дому.

Грытон.

Хто гаспадар у Польшчы.

Паводлуг апошніх газэтных вестак, 88 проц. цяжкай мэталёвай прамысловасьці належыць да чужаземнага капіталу: нямецкага, францускага, чэскага і інш.

У іншых галінах вытворчасьці тое самае. „Przegląd Gospodarczy“ падаў, напрыклад, гэткія весткі аб нафтавай прамысловасьці: 53 проц. вытворчасьці належыць да францускага капіталу, 13 проц.,—аўстрыяцкага, 7 проц.,—амэрыканскага, 4½ проц., — да іншых, а да польскага капіталу 6 проц. Гэтак 94 проц. нафтавай вытворчасьці належыць да чужаземнага капіталу,

Чужаземны капітал захапляе гэтак сама й банкі. Гэтак францускі капітал захапіў: „Polski Bank Przemysłowy“, купіўшы акцыяў на 3 мільёны злотых. Італьянсая „Banca Commerciale“ захапіла „Bank Zjednoczonych Ziem Polskich“. Амэрыканская група Гарымана ўвайшла ў „Bank Handlowy“ і апановывае, скупляючы акцыі. Tow. Kredytowe Ziemskie, гэтая самая група захапіла ўсю цынкавую прамысловасьць Польшчы.

Найвялікшыя тэкстыльныя фабрыкі Чэнстаховы належаць да французаў. У Лодзі ўложаны капітал францускі, ангійскі і нямецкі. Вялізарная фабрыка Мозэса ў Беластоку пераходзе ў рукі амэрыканцаў,—і гэтак бяз конца.

Калі дадаць яшчэ да гэтага, што ўсе вялікія пушчы і лясы Зах. Беларусі прадаць англійцам, дык абраз будзе поўны. Нармальны прырост беларускага дрэва высечаны англійцамі на 10 гадоў наперад.

З жыцьця „Грамады“.

У гуртках.

× Ня гледзячы на ўсе перашкоды з боку Слонімскага старасты і паліцыі, — „Грамада“ ў Слонімшчыне расьце не па дням, а па гадзінам. У „Грамаду“ ўсе йдуць, бяз розьніцы веры і нацыі, бо добра разумеюць, што ў „Грамадзе“ сіла.

× Нядаўна адбыўся сход Казлавецкага гуртка „Грамады“ (ў Слонімшчыне) і 12 гурткоў з гміны. На сходзе прынята рэзалюцыя з дамаганьнем амністыі для палітычных вязьняў, з пратэстам проці вывазу хлеба заграніцу і вырубаньня нашых беларускіх лясоў. Сход закончыўся магутным, дружным крыкам усіх прысутных на сходзе: „Няхай жыве саюз працоўных усяго сьвету!“.

× Нягледзячы на пастрахі і перашкоды паліцыі, у в. Слабодка, Мірскай гм., Стаўпецкага пав., адбыўся сход сяброў тамашняга гуртка „Грамады“. На сходзе прысутныя пастанавілі ўсімі сіламі змагацца за Беларуск. Сялян-Работ. Грамаду, пераканаўшыся, што толькі яна дапаможа нам здабыць усё патрэбнае і неабходнае селяніну і работніку ўва ўсіх галінах іх жыцьця.

Паведамленьні Цэнтр. Сэкрэт.

Украдзены партыйны білет № 18416, выданы на імя **Антона Куніцкага**, уневажняецца, таксама ўневажняецца і парт. біл. № 18374, выданы на імя **Казіміра Куліцкага**.

Партыйны білет № 7369 і пасьведчаньне на даверяную асобу № 797, выданыя на імя **Каслоўскага Васіля**, уневажняюцца.

Адказы Цэнтр. Сэкрэт.

Хвееўскаму гуртку. Пасьведчаньне скарбніку не даецца. Мітынгі забаронены і паслы прыехаць ня могуць. — **Басіву Мікалаю.** Патрэбныя вам друкі і інфармацыі можаце атрымаць у Блудзенскім гуртку.—**Якубчыку.** Цану на зямлю сказаць немажліва. Цана залежыць ад якасьці зямлі.—**Маславіцкаму гуртку.** Пратаколы прыняты да зацьверджаючага ведама.—**Задваранскаму гуртку.** Справаздача і пратаколы прыняты да зацьвярджаючага ведама.

ХРОНІКА.

На Акадэмічную Канфэрэнцыю. На Акадэмічную Канфэрэнцыю ў Менск — ў справе ўсталеньня беларускага правапісу — маняцца выехаць з Вільні: Р. Астроўскі, І. Дварчаніа, А. Луцкевіч, С. Рак-Міхайлоўскі, Я. Станкевіч, Б. Тарашкевіч. Няведама яшчэ толькі, ці ўсім польская ўлада дасьць пашпарты.

А. Павлюкевіч зноў „працуе“! Ня гледзячы на развал павлюкевічаўскае дэфэнзыўнае „Рады“,—„доктар“ ізноў выпусьціў (пэўне-ж не за свае грошы!) „адозву“, у якой „ад імя беларускага народу“ паўтарае ўсю подлую ілжу буржуазнае польскае прэсы аб Грамадзе і нашых паслох.—А вось орган „маральнае санацыі“ — „Głos Prawdy“ — наіўна удае, што павлюкевічаўская зьвяга — гэта доказ развалу адзінае ідэалёгіі ў беларускіх масах!...

Цікава: ці Павлюкевіч — такі хітры, ці яго „хлебадаўцы“ такія... „няхітры“?

Сэнсацыйная вестка. 1 лістапада вышаў першы нумар новай віленскай газэты „Ostatnie Nowiny“ (ў польскай мове), і адразу з вялікай сэнсацыяй.—У атрыкуле „Высокія саноўнікі — кандыдаты на лаву падсудных“ газэта паведамляе аб дзеяльнасьці нейкай віленскай фірмы „Рубін і Нітославска“, якая карысталася асаблівай апекай з боку мясцовай улады, атрымліваючы „пшэпусткі“ на радавую граніцу, дзе вяла вельмі выгадную тады таргоўлю. Сакрэт—у тым, што пані Нітославска—сястра вялейскага павятовага старосты... Але асаблівая пікантнасьць—ня ў гэтым, але — ў тым, што двух-галовая фірма адначасна з таргоўляй займалася быццам і яшчэ больш карысным для кішані... шпіёнствам—на карысьць радавага ўраду! — Газэта абяцуе далейшыя падробнасьці гэтай многабочнай дзеяльнасьці сястры „высокага урадоўца“,—першай асобы ў Вялейскім павеце.

Новы камэндант ваяводзкай паліцыі. Газэты падалі цікаўную вестку аб тым, што з 1 студня 1927-га году камэндантам віленскай ваяводзкай паліцыі назначаецца ведамы маёр Кіртыкліс, асабісты „муж даверыя“ марш. Пілсудскага. Маёр Кіртыкліс быў камісарам марш. Пілсудскага ў Вільні ў першыя дні пасьля перавароту.

Тыя-ж газэты пішуць, быццам начальнікам палітычнай паліцыі ў Вільні будзе так сама афіцэр польскай арміі.

Ці-ж запраўды трэба чакаць — „новай эры“?!...

Прыгавор у справе нападу на Ільлю. У справе нападу на м. Ільлю 27 лютага 1923 году адбыўся ў Вільні надовячы суд, які засудзіў Яна, Піліпавага сына, і Пётру Дзікаў на 6 гадоў катаргі кожнага; Яна, Янавага сына, Дзіка і Дзевятнікава — на 3 гады і 4 мес. вастрогу кожнага; Кулешу—на 2 гады; Аляксандра Дзіка і Юшкевіча—на 1 г. 8 мес. кожнага. Апошнім пяцём скінута траціна кары. Рэшта абвінавачаных — апраўдана, у тым ліку і „павадыр банды“.

Падвышка цаны білетаў на чыгунцы. Міністэрства чыгункі пастанавіла ўжо ад 1 сьнежня падвысіць аж на 10 працэнтаў цэны за білеты на праезд ды правоз чыгункай.

Добрая „барацьба з дарагоўлей“!

Афіцыяльны курс грошы на 9-га лістапада. Даляр — 8 зл. 96 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр.

9. XI. на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 8,98. Зал. руб. 4,70. Чырвонец 47-50.

Пісьмы у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Ведамая часьць польскае прэсы, распачаўшая паход проці беларускага нацыянальнага руху, стараецца абвінаваціць усе беларускія ўстановы ў камунізьме. Не абмінула яна і Цэнтральнага Беларускага Коопэратыўнага Банку ў Вільні.

Беларускі Коопэратыўны Банк, які кожны іншы банк, зьяўляецца ўстановай чыста эканамічнай, далёкай ад якой-колечы палітыкі. Галоўная мэта яго — дапамога крэдытам беларускаму сялянству, пазбаўленаму магчымасьці ў патрэбе карыстацца даступным крэдытам у польскіх банках.

Насколькі неабходным зьяўляецца істнаваньне Банку, відаць з таго, што за час яго істнаваньня (ад лістапада 1925 году) лічба сяброў яго дайшла да 850 асоб, у тым ліку ёсьць навет і небеларусы—прадстаўнікі другіх краёвых нацыянальнасьцяў. Банк адчыніў ужо два свае аддзелы — ў Глыбокім і ў Пінску. Абаротны капітал Банку складаецца з сяброўскіх складак (паёў), укладаў і працэнтаў ад банковых апэрацыяў, — галоўным чынам ад пераказаў. Беларускі Кооп. Банк знаходзіцца ў карэспандэнцкіх зносінах з Коопэратыўным Транзітным Банкам у Рызе і перадае блізу ўсе пераказы апошняга на ўсю Польшчу, прысыланыя з розных краёў.

Выдаткі на ўтрыманьне Банку — зусім нязначныя. Асобы, якія стаяць на чале яго, працуюць ідэйна: ані сябры Управы, ані сябры Наглядныае Рады не атрымліваюць ніякае платы. Тэхнічныя працаўнікі Банку гэтаксама пакуль-што атрымліваюць зусім маленечкія пэнсіі.

Вось як прадстаўляецца дзеяльнасьць Банку, зусім вольная ад палітыкі.

Лічучы ніжэй сваей годнасьці даваць адказ на зласьлівыя напасьці на Банк часткі польскае прэсы ў гэнай жа прэсе, Управа Банку просіць зьмясьціць гэтае пісьмо яе ў Вашай часопісі.

З пашанай
Управа Бел. Кооп. Банку.

Вільня, 5. XI. 26.

Паважаная Рэдакцыя!

Просім зьмясьціць у Вашай газэце вось гэтае нашае пісьмо.

Мы, ніжэй падпісаныя, былыя сябры П. П. С. (Польскае Партыя Сацыялістаў), пераканаўшыся, што гэтая партыя прадае інтарэсы сялян і работнікаў польскай буржуазіі і капіталістам, з якімі разам галасуе ў Сойме за асадніцтва на нашых землях, ды ўсе стараньні свае пакладае, каб ня даць нашаму беларускаму селяніну школы ў роднай мове, а кіраўнікі П. П. С. прадаюць працоўных дэфэнзыве, як гэта робіць тайны „таварыш“ Махай і др., — выступаем з гэтай партыі і ўступаем у сваю Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду, якая праўдзівым шляхам бароніць сялян і работнікаў.

Няхай жыве Сялянска-Работніцкая Грамада!

Няхай жыве Саюз працоўных усіх краёў!

Старшыня Гаўрылаў А.
Сэкрэтар (подпіс няразборлівы).
А. Храпавіцкі. М. Стагн... К. Панасюк.
Вёска Авечычі, Міжавіцкай гм.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

У сувязі з заметкай польскіх газэт, быццам я свайго часу быў у Вільні на палітычнай канфэрэнцыі з гр. гр. Дварчаніным, Маразовічам, Мамонькай, Косьцевічам і іншымі, прашу надрукаваць наступнае:

Езьдзіў я ў Вільню па справам асабістым. Язэпа Мамоньку спаткаў выпадкова, дый то пры сьведках. Ніякай канфэрэнцыі ня было, што пісьмамі ў Рэдакцыю ўжо сьцьвярдзілі гр. гр. Дварчанін і Маразовіч.

З пашанай
Аўген Міткевіч.

Беларускі адрыўны КАЛЕНДАР
(Выд. Беларускага Выдавецкага Т-ва)
на 1927 г.
УЖО ДРУКУЕЦЦА.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Беласточчына прабуджаецца.

(Міхалова Беластоцкага пав.).

19 верасьня 1926 г. адбыўся ў нас арганізацыйны сход Гуртка Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады. Прысутных на сходзе агульным сьпіскам было 43 асобы.

Даўно ўжо насіліся чуткі, што дзесьці творацца беларускія гурткі „Грамады“. Людзі, зацікаўленыя гэным, чутка прыслухоўваліся і сачылі за працаю арганізацыі Гуртоў.

Нарэшце пара асоб з нашага мястэчка атрымалі ад Цэнтральнага Сэкрэтарыяту Б. С. Р. Грамады пасьведчаньне на арганізаваньне гурткоў на мясцох.

Набраліся адвагі і пастанавілі на 19 верасьня склікаць арганізацыйны сход. За дзён 5 аднясьлі паведамленьне на пастарунак. Камэндант паведамленьне прыняў і даў пакві-таваньне. Ня абыйшлося, — ясна — і без застрашваньня; казалі, што можа прыдзецца і турмы адведаць.

Усім яшчэ добра памятны месяц верасень 1925 г., калі амаль-што ня ўсіх мужчын павывазілі да Белагостоку, скуль яшчэ і цяпер шмат не вярнуліся. Дык, відаць было па тварах прысутных, што яны робяць вялікі высілак і вялікую ахвяру, йдучы сюды. Сьпярша з задзіўленьнем кажны пагляда ў адзін на аднаго, ды на прысутных паліцыянтаў; аж патроху людцы сталі сьмялець, і палілася гутарка ў роднай мове, хоць, праўда, апроч выбараў камітэту мала што гаварылася.

Але напачатак і тое добра. Добра што ў нашага забітага народу прачхнулася нацыянальная і сацыяльная сьвядомасьць. Беларус таксама пачуў сілу росту духа, пачуў, што ён такі самы чалавек, як усе, і таксама хоча жыць.

Пад канец твары ўсіх ажывіліся, была чутна: „Можа, дасьць Бог, калі ляпей будзе“.

Выйшаў і я з верай у гэтую лепшую будучыню нашага працоўнага народу, бо бачыў, што пачала ўзыходзіць зорка новага жыцьця, пачаў прабівацца першы прамень усхадзячага сонца.

Тутэйшы.

Справа экзэкуцыі.

(Слонімшчына).

У газэце „Народ. Справа“ за 11.VIII № 7 была зьмешчана карэсп. „Экзэкуцыя“, у якой апісана як войт Міжавіцкае гм. Слонімскага пав. Чалей забіраў апошні воз за падаткі, за якія ўжо была забрана сячкарня, — ў грамадзяніна вёскі Вароніча, Міжавіцкае гм., Яна Бэгера. Цяпер відаць, што голас аб несправядлівасьцях ды зьдзеках над безбароннымі сялянамі зачапіў некага з нашай вышэйшай улады, бо 19.IX нейкі старшы паліцэйскі прадстаўнік з Слоніма прыехаў у в. Варонічы ды зрабіў дапрос у гэтай справе. „Збадаў“ ён Яна Бэгера, солтыса, ды яго заступніка. Таксама ёсьць чутка аб дапросе, зробленым гэтым прадстаўніком паліцыі — паліцыянта, які быў пры тэй экзэкуцыі, Насьмерчыка, ды — п. войта.

Як ведама нам добра, скаргі аб тым зьдзеку п. войта ў часе экзэкуцыі ніхто не падаваў, а гэтае сьледзтва выклікана карэспандэнцыяй „Экзэкуцыя“. Аб гэтым сьведчыць тое, што ў разьвернутых пры дапросе паперах бачылі вырэзкі з газ. „Народ. Справа“, дзе была стацьця аб тэй экзэкуцыі, пра якую йдзе справа.

Гэтак і ўсё не павінны маўчаць аб несправядлівасьцях ды зьдзеках над імі з боку паасобных прадстаўнікоў улады, а таксама не баяцца казаць праўду пры дапросах.

Б.

Ад рэдакцыі. Рассьледаваньнем гэтай справы ў сваім часе заняўся і Сойм. Клюб Бел. Сял.-Раб. Грамады.

Выслужываюцца.

(М-ка Шаркаўшчына, Дзісенскага пав.).

У байчэйшага і сьвядомейшага грамадзянства м-ка Шаркаўшчыны паўстала думка зрабіць беларускую вечарыну. Ня вызначаўшы згоры часу, калі яна мае адбыцца, прыступілі адразу-ж да падрыхтоўкі і рэпэтыцыі. Бачучы гэта, тутэйшая чорная сотня і лякаі польскай буржуазіі, на чале з вучыцелем тутэйшай польскай школы Рудніцкім і беларусам здраднікам свайго народу, сэкрэтарам мястэчковай пажарнай варты Валер'янам Латышонкам пастанавілі ім перашкодзіць; дзеля чаго надумана было ў вызначаны на беларускую вечарыну дзень зладзіць у салі пажарнай варты (найбольш дзеля гэтага здатнай) вечарыну польскую.

Даведаўшыся аб гэтым, адзін беларускі жартаўнік пусьціў погаласку, што вечарына мае быць 26.IX. Шаркаўскія дзявоткі і рэнэгаты цененькім шнурочкам пацянуліся „на одпуст“, каб хоць такім спосабам запоўніць пустыя лаўкі і не дапусьціць да нібы-то меўшай адбыцца беларускай вечарыны.

Доўга „чцігодныя“ асобы сядзелі на лаўках, чакаючы, калі-ж прыйдуць беларусы за іх асьветай; але дарэмна: беларусы ўжо маюць сваю паходню. Баючыся, што беларуская вечарына можа назначана на 27.IX; а яны пераблуталі дні, п. „вучыцель“ і „сэкрэтар“ са злосьці параскідалі сцэну.

Памыліліся толькі паны „патрыёты“, і вашае старанье было дарэмнае: беларуская вечарына на гэты час якраз ня была вызначана; вестка аб гэтым была пушчана сумысьля, каб пабачыць, як вы будзеце да нас заховывацца. Будзьце пэўны, што, калі мы захочам на якісь дзень зладзіць вечарыну, то мы яе зладзім, і перашкодзіць нам у гэтым вы не патрапіце. Перакінчыку пану Латышонку радзім помніць прыказку: „Пану верна ня служы, а чужога ня мей за сваё“, ды што, „панская ласка бывае пагарог“.

Асва.

Нам пішуць з вёскі што:

× **У** в. Савіцкія, Шаркаўскае гм., Дзісьненскага пав., польская ўлада адчыніла была польскую школу, але сяляне, як адзін, не паслалі сваіх дзяцей у гэтую школу. Пасядзеў, пасядзеў тамака польскі вучыцель і выехаў. У 1924 годзе сяляне падалі дэклярацыі на ўрадавую беларускую школу, але ўлада не дала гэтай школы. Цяпер ізноў сяляне напісалі дэклярацыі, каб падаць школьнаму інспэктару, дамагаючыся беларускай школы, але тамашні войт Васілеўскі адмовіўся навет падпісы пасьведчыць.

Ад рэдакцыі. Гэтую справу аб войце, што сам ломіць польскія законы, мы перадалі ў Соймавы Клюб Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, і яны ў Варшаве выясьняць, ці гэтакія войты павінны сядзець у гміне, ці ў вастрозе за ламаньне істнуючых законаў. А сялянам раім заложыць у сябе Гурток Таварыства Беларускае Школы, адчыніць там беларускую бібліятэку, выпісаць беларускіх лемантароў і пашырыць сярод дзяцей. Гэткім чынам Вы запоўніце, хоць часткова, тую крыўду, якую нам робяць.

× У в. Міхнавічы, Борка-Гічыцкай гм., Косаўскага пав. цяпер жыве Юзэф Жывецкі—былы войт Косаўскай гм., а ў апошніх часох „чуонэк сойміку“. Вось-жа ён і займаецца брахнёю на „Грамаду“ і мову беларускую. Пужае ён народ, каб не запісваліся ў „Грамаду“. Але брахня яго ніякага ня мае послуху сярод разумнага сялянства.

× У Белавежы назьбіралася вельмі многа расейскай „белай“ эміграцыі — розных балахоўцаў, пятлюраўцаў і др. Народ гэта ў большай частцы ня вельмі сумленны. Ня рэдкасьць сярод іх гэткія здарэньні. Ажэніцца з тутэйшаю беларускаю дзяўчынай, пажыве якісь час з ёю, а пасьля выяжджае ў Францыю — нібы на работу і кіне жонку на заўсёды. То ізноў—ажэніцца і раптам атрымлівае пісьмо ад першай жонкі, і тады шыла вылазіць з мяшка; — адчыняецца тады перад гэтаю ашуканаю дзяўчынаю ўся яе жыцьцёвая драма.

Мімаволі прыпамінаюцца тут словы украінскага паэта Т. Шаўчэнкі: „Не кахайцеся, дзяўчаты, вельмі з маскалямі, бо маскалі — чужыя людзі, жыць ня будуць з вамі“!!!

× У Белавежы гэтак развялося хуліганства, што ўвечары небясьпечна выходзіць з хаты, а то глядзі — нападзе п'яны балаховец, або — яшчэ горш — які-небудзь Антэк з-пад Варшавы, які, прыехаўшы туды на работу, чуецца гаспадаром палажэньня ня толькі над беларусамі, але й над балахоўцамі. Вось што сталася 21. IX. г. г. ў вёсцы Сточэк. На двох балахоўцаў напалі з нажамі два палякі і аднаго балахоўца на месцы зарэзалі, а другі — да ночы памёр. Кажуць, што сталася гэта на груньце любоўным — за беларускую дзяўчыну.

× У верасьні 1922 г. Васіля Леановіча, з в. Доўгай, Сьвятавольскай гм., Косаўскага пав., Омеленскі пан папрасіў на паляваньне, бо Леановіч добры стралец. На паляваньні застрэлілі дзікага паршука. Пан даў частку мяса Леановічу, а людзі сказалі, што сам Леановіч забіў паршука, дык прышла паліцыя і забрала мяса, а Леановіча павяла на пастарунак і зьбіла да паўсьмерці. Толькі тады паліцыя перастала катаваць селяніна, калі даведалася, што гэта пан яму даў мяса, бо... пану ўсе можна — і дзікага паршука забіць!

Ад рэдакцыі. Гэтую справу мы перадалі ў Соймавы Клюб Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады.

× 22. IX. г. г. прыехаў у в. Чартавічы, Валожынскага пав. сэквэстратар на падаткі, дык браў чуць не ўдвая больш; так напр.: з селяніна належыць 1 зл. 32 гр., а ён браў — 2 зл. 53 гр.

× 23. IX. г. г. прышлі сэквэстратары ў в. Кульгай, Празароцкай гм., Дзісьненскага пав., і апошнія рэчы забіралі ў сялян за падаткі. Так у беднага-прабеднага Антона Казакова забралі апошні кажух з плечаў, калаўротак і пілу — апошнія рэчы гэтага селяніна. І гэтак рабілі сэквэстратары па ўсёй вёсцы.

× 12-гадовы пастух Вінцэнты Гаўдзіс з в. Мазуркі, Мядзьведзіцкай гм., Баранавіцкага пав., знайшоўшы на полі снарад, хацеў „пороху дастаць“. Снарад разарваўся і на месцы забіў хлапца. Ягоны ж брат, 15-гадовы хлапец, што служыць пастухом у стражніка каля Тухавіч, Пінскага пав., застрэліў з самадзельнай стрэльбы сына стражніка. Вось і забавы з порахам!

× Рыгор Масюкевіч з в. Раўкі, Скідэльскай гм., Горадзенскага пав., пакуль быў авансік, служыў Паўлюкевічу і з дэфэнзыўшчыкам Шурпаю раскідаў сярод сялян дэфэнзыўную Паўлюкевічаўскую адозву.

× Шпік Уладз. Кульневіч з м. Мальчы, Пружанскага пав., каб сяляне не западозрылі яго ў шпіёнстве, што ён так часта хадзіў на пастарунак на „мэльдункі“—ўзяў да сябе паліцыянта Охніка № 1109, якому і перадае „мэльдункі“. № 1109 пасадзіў бульбу ў гародзе шпіка. Дык, каб мець бясплатных работнікаў для выбіраньня бульбы, вось што робіць гэты паліцыянт. Зловіць уначы дзенебудзь сялянскія коні — і на пастарунак, а там — два работнікі ад каня. А беднаму селяніну Я. Голенькі за гэткага каня загадаў ехаць у лес па дровы (за што 5 — 6 зл. плаціць). Аднаго разу качкі селяніна А. Докучыца зайшлі на бульбу № 1109, дык і качкі папёр Охнік на пастарунак. Але качка, як качка: пайшлі на лужах, дык № 1109, каб ня бегаць па лужах, пасек качкі шабляй! — Качкі селянін гадаваў на падатак.

Ад рэдакцыі. Гэтую справу скіравалі мы ў Соймавы Клюб Белар. Сял.-Раб. Грамады.

Х Вось як спаганялі з сялян в. Казловічы, Пачапаўскай гм., Навагрудзкага пав., штраф за тытун, што часамі самасейна дзесь вырасла каліва яго ў селяніна.

29 верасьня г. г. прыехаў у гэту вёску сэквэстратар Тунілевіч па тытуновы штрафы. Сяляне там бедныя — па 2—2½ дзес. зямлі маюць, дык пачалі прасіцца, каб пачакаў хоць некалькі дзён, пакуль сяляне прыдбаюць грошай, — хоць апошнія пудзікі прададуць. Але на просьбу сялян Тунілевіч паказаў ім рэвольвэр і кій, кажучы: „На сабак я маю кій, а на вас, бальшавікоў, рэвольвэр"! Бачачы гэткія пагрозы, сяляне разышліся па хатах. Тады гэты Тунілевіч, узяўшы солтыса, пайшоў па хатах забіраць апошнія сялянскія манаткі. Найахвотней гэты сэквэстратар забіраў жаноцкія рэчы, на якія з такой вялікай радасьцяй чакаюць асаднікі і іх жонкі.

Уварваўшыся ў хату сел. Баніфаца Арцюха, сэквэстратар, наставіўшы ў грудзі безбароннаму Арцюху рэвольвэр, садраў з плячэй апошні кажух, пакінуўшы яго голым. Калі Арцюх пачаў прасіцца не забіраць апошняга кажуха, дык сэквэстратар паставіў рэвольвэр у грудзі яго, ды крыкнуў: „Мільч, бо застрэлю, і пападнеш, як пес"! Пасьля Тунілевіч паклікаў сабе на помач паліцыянта № 502 з пастарунку Сваротва і тады гэтая двойка пачала больш энэргічна „працаваць", б'ючы безабаронных сялян. — У 75-ці гадовага Панікара Шэйна паламалі ад куфра замок і забралі апошнія 5 аршын палатна, а самога дзеда пабілі. Прышоўшы да Адама Шэйна, паліцыянт № 502 наставіў ружжо на гаспадара, а сэквэстратар з рэвольверам у руцэ ўламаўся ў каморку і давай шукаць па куткох. Знайшоў калаўротак, але швагроўскі: гаспадар пачаў прасіцца, каб чужой рэчы не бралі, — хай лепей забяруць яго ўласныя сталярныя інструмэнты. Дык у адказ на гэта № 502 наставіў ружжо на Адама Шэйна і пачаў ляскаць затворам. Дзеці пачалі плакаць, што застрэліць бацьку; тады сэквэстратар пачаў нагамі „усьміраць" дзяцей, ды так „усьмірыў", 12-ці гадовы дзяўчынку, што не абышлося без дохтара. Дохтар выдаў пасьведчаньне аб пабоях. Сваратаўскі пастарунак напісаў пратакол толькі на сэквэстратара, а на паліцыянта не, бо ён толькі... памагаў Тунілевічу.

Ад рэдакцыі. Гэтую справу мы перадалі ў Соймавы Клюб Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады.

Х Ехаў Язэп Гладкі з в. Гарайчы, Гарадоцкай гм., Навагрудз. пав., і ня меў дошчачкі пры возе, — напісалі пратакол; другі раз ехаў у дошчачкай, — напісалі пратакол, бо „дрэнна напісана"; трэці раз ехаў, — напісалі пратакол, бо „конь ня ўкелзаны"; чацьверты раз ехаў—вёз парася прадаваць, каб солі купіць,—напісалі пратакол, бо „nie miał świadectwa". Ды яшчэ 2 напісалі пратаколы на гэтага гаротніка,—і вось за што. Пагарэў ён, сяк-так пачаў ставіць хату і гумно,—прыехала паліцыя і давай крычаць: „Ня можна тут ставіць, бо тут „ciasno". А ён жа ўсяго адну дзесяціну зямлі, і та расьцягнулася на 5 верст.—Дзе тут будзе шырока?—Шырока, але не ў селяніна, а—ў абшарніка! — Ня гледзячы на ўсё гэта, напісалі пратакол за хату і гумно.—Шэсьць пратаколаў! Прыехаў войт з паліцыяй і за гэтыя пратаколы апошні кажух забралі, што Гладкі выратаваў ад пажару.—Такім чынам у Яз. Гладкага зусім стала гладка ў гаспадарцы:—згладзілі!

Змаганьне за родную школу.

Надужыцьці пры складаньні дэкларацыяў.

Пастаўскі пав. Войты упорна і да гэтага часу адмаўляюцца сьцьвярджаць подпісы на дэкларацыях аб жаданьні беларускае школы. Паліцыя Манькавіцкага пастарунку таксама памагае войтам, запугваючы дэклярантаў арыштам.

Апроч войтаў і паліцыі, умешваюцца не ў сваю справу і іншыя асобы, якія маюць тое ці іншае дачыненьне да гміны, паліцыі, школы і г. д. і якіх таксама корміць наш земляроб сваім мазалём. Замест падзякі і помачы свайму кармільцу, яны ўсякімі спосабамі стараюцца псаваць яму.

Гэтак памоцнік пісара Манькавіцкае гм. „пан" Гарановіч ў часе ўрадаваньня публічна кпіў над дэклярантамі, абзываючы іх „дурнямі". Рэгістратарша Грыгаровічыха яму памагала, даводзючы, што яны „робяць глупствы".

Але сяляне ўжо прывыклі да гэтых зьдзекаў, ужо не зьвяртаюць на гэта ўвагі, ды робяць свае дзела.

Ваўкавыскі пав. Войт Пяскоўскае гміны адмаўляецца сьведчыць подпісы дэклярантаў, нясумленна радзячы адсылаць незавераныя дэкларацыі Школьнаму Інспэктару.

Навагрудзкі пав, Войт Дзятлаўскае гм. Міхал Прыбаткоўскі і да гэтага часу адмаўляецца сьведчыць подпісы дэклярантаў нібыто радзячы запытацца ў Школьнага Інспэктара, ці ён пазволіць завяраць подпісы.

Войт Паланаўскае гм. за заверку подпісу на дэкларацыях бяре па 25 грошаў супроць распараджэньня Мін. Унутр. Спраў ад 12 лютага 1925 г., у якім сказана, што подпісы дэклярантаў павінны завярацца бясплатна.

Косаўскі пав. Войт Тэляханскае гміны з паліцэйскім камандантам склікалі сход у вёсцы Гартань, каб запужаць тых бацькоў, якія напісалі дэкларацыі аб жаданьні беларускае школы: між іншым казалі, што хто запісаў свае дзіцьця у дэкларацыі, то будзе сядзець у вастрозе. Зразумела, што знайшліся баязьлівыя, асабліва „ўдовы", якія ўзялі сваі дэкларацыі назад. Але большасьць ведае сваі правы і далей дамагаюцца свае родная школы.

Камандант забраў дэкларацыі ад паўнамоцніка: з вёскі Гартань „36" штук на 44 дзяцей і з вёскі Рэчак 35 штук на 41 дзіця.

Войт Сьвята-Вольскае гм. Антон Скарлупіч адмовіў пасьведчыць подпісы дэклярантаў з в. Волька Аброўская, вымагаючы мэтрык на дзяцей, а сьвяшчэньнік вымагае 6 злотых за мэтрыку.

Ня толькі войты не спаўняюць распараджэньня Мін. Унутраных Спраў ад 12 лютага 1925 г., якое кажа, каб дэкларацыі сьведчыліся абавязкова ды пры тым і бясплатна, але павятовыя старасты выдаюць распараджэньні войтам, спрэчныя з вышэй адзначаным распараджэньнем. Гэтак **Косаўскі** староста 21. X. 1926 г. за № 21658 распарадзіўся, каб войты пры пасьведчаньні подпісаў вымагалі яшчэ мэтрыкі на дзяцей. Аб мэтрыках зусім няма мовы ані ў распараджэньні Мін. Унутр. Спраў ад 12. II. 1925 г. ані ў распараджэньні Міністра Асьветы ад 7. I. 25 у справе закону аб школьніцтве, выданага 31. VII. 1924 г. Навет урадовая форма дэкларацыі, зьмешчаная ў распар. ад 7. I. 1925 г., не вымагае, каб у дэкларацыі быў паказаны век дзіцяці. А гэта значыць, што войты і старасты не павінны вымагаць мэтрык.

Аб усіх няпраўных вымаганьнях і надужыцьцях у справе заверкі дэкларацыяў, а таксама аб адмовах войтаў Таварыствам Беларускае Школы паданы скаргі Ваяводам і Міністру Унутраных Спраў.

З свайго боку грамадзяне на мясцох самі мусяць змагацца з усякімі надужыцьцямі і ў каждым прыпадку справу афармляваць так, як гэта зрабілі грамадзяне в. Вялікая Кракотка. Пры гэтым падаем копію пратаколу аб праступку войта Міжавіцкае гміны грам. Чалея.

ПРАТАКОЛ.

Мы ніжэйпадпісаныя сяляне вёскі Вялікая-Кракотка, Міжавіцкае гм., Слонімскага пав., даведаўшыся, што ў вёску прыехаў войт гміны Чалей, вечарам у 7 гадз. 2-га лістапада г. г. панясьлі да падпісу школьныя дэкларацыі. Пры нашых вачох войт піў гарэлку і насьмяхаўся з усяго беларускага, называючы беларусаў „gównem" „сьмердзюхамі". Калі выпіўка была закончана пачалі мы даваць яму дэкларацыі да подпісу. Тут войт зусім выйшаў з сябе і пачаў крычаць: „Co wam szkoła potrzebna, macie polską i dość!", а калі мы паказалі яму дзеньнік устаў за 1925 г., войт яшчэ мацней пачаў крычаць: „takiego gówna ja mam dość, za takie sprawy ja was wszystkich do kryminału!!".

Бачучы, што апроч лаянкі нічога ад войта не дастанем—разыйшліся па хатах.

Дэкляранты: (5 подпісаў).

Пры гэтым прысутныя былі: варта вёскі і іншыя асобы ў ліку 6 асоб (—подпісы).

Аб гэтым надужыцьці паведамлены адпаведныя ўлады і Навагрудзкі Акружны Суд, якім пасланы копіі.

А ўсё-ж падаюць!

Праз Галоўную Управу Т-ва Беларускае Школы грамадзяне вёсак.

1) в.в. Калеёўцы, Агароднікі і Кучыншчаны, Манькаўскае гміны, Пастаўскага павету—28 штук, на 41 дзіця;

2) в.в. Русіны, Кубаркі, Манькаўскае гм., Пастаўскага пав.—26 шт.—на 32 дз.;

3) в. Асіннікі, Пастаўскае гм., Пастаўскага пав.

4) в.в. Літвы і Быкі, Палачанскае гм., Маладэчанскага павету—37 шт. на 59 дз.;

5) в. Кабылкі, Палачанскае гміны, Маладэчанскага павету—27 шт. на 44 дз.;

6) в. Гулі, Жосьненскае гм., Пастаўскага павету—34 шт. на 45 дз.;

7) в. Ялова, Сухопальскае гміны, Пружанскага пав.—42 шт. на 63 дз.

Паслалі школьныя дэкларацыі, на якіх войты адмовілі сьведчыць подпісы, у Міністэрства Унутраных Спраў з тым, каб Міністэрства Унутр. Спраў прыказала войтам пасьведчыць подпісы дэклярантаў і наагул у будучыне, каб войты без усялякіх перашкод сьведчылі подпісы сялян на дэкларацыях.

З жыцьця Горадні.

Х **Выбары ў Касу Хворых у Горадні.** Беларуская Сялянска-Работніцкая Грамада і Лявіца праф. саюзаў зрабілі блёк і ўтварылі супольны Выбарны Камітэт „Работніцкага Аб'яднаньня" (№ 7). 30 кастрычніка паданы гэткі сьпісак кандыдатаў „Раб. Аб'яднаньня": 1) Якімовіч Мікалай, 2) Александровіч Юдэль, 3) Зайцаў Антоні, 4) Каган Рубін, 5) Кулакоўскі Міхась, 6) Дзятковіч Пётра, 7) Моўшоўскі Шмуэль, 8) Клімовіч Язэп, 9) Кушнер Майсей, 10) Пачобут Віктар, 11) Гінзбург Гешэль, 12) Моцько Мікалай, 13) Марцінчук Альфонс, 14) Сідаровіч Рыгор, 15) Эпштэйн Сохор, 16) Кляшчонак, 17) Барада Янка, 18) Брытван Хаім, 19) Асіпчук Янка, 20) Паддубік Базыль, 21) Пятровіч Раман, 22) Авечка Язэп.

У нядзелю, 31 кастрычніка, адбыўся ў Горадні перадвыбарны сход, скліканы камітэтам Работніцкага Аб'яднаньня. На мітынгу было каля 2.000 работнікаў — беларусаў, палякоў і жыдоў. Адчыніў мітынг Паддубік. Прамаўлялі: Якімовіч, пасол Валошын, Зайцаў, Шушкіевіч, Эпштэйн — пабеларуску, папольску і пажыдоўску, сьцьвярджаючы гэтым факт братняга аб'яднаньня горадзенскіх работнікаў. У прамовах выясьнілася здрадніцкая палітыка пэпэсаў і бундаўцаў, якія не хацелі дапусьціць да запраўднае еднасьці ўсіх працоўных, баючыся за свае партыйныя ўплывы. Пэпэсы, зьвязаныя з дэфэнзывай, ні за што не хацелі дапусьціць да блёку Грамаду, проці чаго рашуча запратэставалі як грамадаўцы, так і лявіца прафэсіянальных саюзаў, якая і зрабіла блёк з Грамадой.

Настрой сабраньня быў гэткі варожы да пэпэсаў і бундаўцаў, разьбіваючых еднасьць працоўных, што, калі прэзыдыум даў слова бундаўскаму дзеячу, работнікі не далі яму прамаўляць і прост выгналі з сабраньня.

Грам. Якімовіч у сваім дакладзе прачытаў гэткую плятформу сьпіску Работніцкага Аб'яднаньня (№ 7):

1) Патрабуем, каб урад Касы Хворых складаўся выключна з прадстаўнікоў забясьпечаных работнікаў-фізычных і ўмысловых.

2) Патрабуем, каб увесь цяжар утрыманьня Касы Хворых лажыўся выключна на працадаўцаў.

3) Патрабуем, каб падчас хваробы работнікам выплачываны былі 100 проц. дапамогі заместа 60 проц.

4) Патрабуем пашырэньня апекі Касы Хворых на работнікаў чыгуначных, сялян, лясных, таксама і на безработных.

5) Патрабуем, каб дапамога для работнікаў лічылася ад пачатку хваробы да поўнага выздараўленьня.

6) Дамагаемся поўнага сцэнтралізаваньня ўсіх забясьпечаньняў грамадзка-сацыяльных, як напрыклад: на старасьць, ад калецтва, безрабоцьця, ды забясьпечаньня ўдоў і сірот.

7) Арганізованая работніцкая кляса дамагаецца, каб работнікі адпаведнае нацыянальнасьці маглі выпаўняць свае справы ў Касе Хворых у роднай мове, і каб Каса Хворых прыняла адпаведны лік беларускіх, польскіх, жыдоўскіх і расейскіх дахтароў і ўрадоўцаў.

8) Патрабуем, каб Рада Касы Хворых і выдзелены праз яе ўрад утрымлівалі заўсёды сьцісьлы кантакт з масамі забясьпечаных у Касе Хворых работнікаў; гэтым самым даць магчымасьць запазнацца з дзейнасьцю Касы Хворых і выслухаць усе дамаганьні і балячкі работнікаў.

9) Дамагаемся пашырэньня правоў для непоўналетніх, забясьпечаных у Касе Хворых.

10) Дамагаемся, каб Каса Хворых распачала энэргічна і інтэнсыўна барацьбу з ворагам Пралетарыяту—сухотамі.

11) Дамагаемся правядзеньня прапаганды і надзору над гігіенай працы, а таксама кантролю ў гэтым кірунку працы.

12) Дамагаемся правядзеньня праз Касу Хворых летніх калёніяў для дзяцей забясьпечаных у Касе Хворых, арганізаваньня дзіцячых бальніц, малочных станцыяў для матак і падкармліваньня хворых дзяцей.

13) Патрабуем, каб Каса Хворых была аўтаномна і незалежна ў яе ўнутранай працы.

14) Патрабуем, каб Каса Хворых адтрымоўвала субсыдыі (грашавую дапамогу) ад ураду. Пад гэтым лёзунгам павінна злучыцца ўся Кляса Работнікаў у Горадні і Крынках, усе клясавыя арганізацыі і ўсе сьвядомыя работнікі.

Выслухаўшы ўсіх прамоваў, сход аднагалосна пастанавіў: галасаваць за сьпісак Работніцкага Аб'яднаньня № 7, бачучы на ім запраўдных абаронцаў інтарэсаў работніцкае клясы.

Прамоўцаў віталі вельмі горача, дый настрой увесь час быў вельмі гарачы. Шансы сьпіску № 7 на выбарах, якія ўжо не за гарамі (21 лістапада),—дужа добрыя.

З Радавае Беларусі.

Беларускі ваенны вокруг.

Загадам Рэвал. Ваеннае Рады ССРР Заходні Ваенны Вокруг перайменаваны ў **Беларускі.**

Гэтым актам РВС Саюзу часткі, што, уваходзяць у склат ЗВВ, гістарычна і кроўна зьвязаныя з Беларусьсю, ідэйна і тэрытарыяльна назаўсёды замацоўваюцца за Рэспублікай Беларусі і яе працоўнымі.

У Інстытуце Беларускай Культуры.

Камісія па складаньню акадэмічнага слоўніка літэратурная, фальклёрна-дыялектычная, тэрміналёгічная і правапісная часова яднаюцца ў аддзел літэратуры і мовы.

З 1-га кастрычніка пры Інстытуце Беларускай Культуры арганізован латыскі аддзел.

У Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце.

Праўленьне БДУ атрымала запрашэньне на канфэрэнцыю гісторыкаў Усходняй Эўропы, якая адбудзецца ў Варшаве.

Ад БДУ на канфэрэнцыю выяжджае праф. Друшчыц.

Праверка веданьня беларускай мовы.

З 27-га кастрычніка па ўстановах Менскага АВК пачалася праверка веданьня беларускай мовы.

У першую чаргу будуць праверáны супрацоўнікі акругавага аддзелу працы, акр. статыстычнага бюро і аддзелу аховы здароўя.

Да 1-га студзеня 1927 г. будуць праверáны ўсе ўстановы АВК, райвыканкомы і некаторыя сельсаветы.

„Маладняк" за працай.

23-га лістапада літэратурная арганізацыя „Маладняк" будзе сьвяткаваць свой 3-хгадовы юбілей. Сьвята будзе праходзіць пад лёзунгам паглыбленьня выхаваўчай працы.

На гэтых днёх выходзіць з друку новыя літэратурныя сборнікі: паэма „Ленін"—М. Чарота, зборнік вершаў—А. Дудар, і „Залацісьцей і сталёвай". Зборнік апавяданьняў Міх. Зарэцкага — „Сорак два дакуманты" зборнік вершаў В. Маракова—„Пялёсткі" і інш.

Апрача гэтага, „Маладняк" пачынае перакладаць на беларускую мову замежных пісьменьнікаў і паэтаў.

ЦБ „маладняка", дзеля большага паглыбленьня вучобы сярод сваіх сяброў, пастанавіла, арганізаваць шэраг новых літэратурных кансультацый. У першую чаргу кансультацыі будуць адчынены ў Менску і ў Магілёве. У гэтых кансультацыях пачынаючыя паэты могуць атрымаць розныя парады і літэратуру.

Прывітаньне жыдоў-сялян.

1-я Слуцкая акруговая канфэрэнцыя жыдоўсялян паслала ЦВК БСРР прывітаньне, кажучы, што толькі пры рабоча-сялянскай уладзе магчыма супрацоўніцтва працоўных усіх нацыянальнасьцяў і абяцуючы „прылажыць усе высілкі да эканамічнага і культурнага разьвіцьця нашай вызваленай краіны".

Электрыфікацыя БСРР

Дзяр. Плян. Камісія закончыла падгатаваўчыя працы па будове першай у Беларусі вялікай электрастанцыі на Алінінскім тарфяным балоце. Станцыя будзе даваць энэргію на тры акругі Беларусі і часьць Смаленскага райёну. Пабудова станцыі абыйдзецца 25 мільёнаў руб.

Беларускі Валхаўстрой.

Дзяржаўная Пляновая Камісія Беларусі намеціла пабудаваньне вялікай гідраэлектрастанцыі каля Кабаляцкіх парогаў на Дняпры, не далёка ад Воршы. Па даручэньню Дзяржпляну камісія па кіраваньню водамі і каналамі скончыла досьледы райёну будоўлі станцыі між парогаў. Мясцовасьць і варункі працы станцыі маюць шмат супольнага з Валхаўстроем. Уся даліна Дняпра ад Воршы да Смаленску знаходзіцца ў найвыгаднейшых варунках для затапленьня і вымагае, у працілежнасьць Валхаўстрою, вузкай паласы, што ня будзе выклікаць вялікіх выдаткаў для пераняесеньня пасяленьняў і прадпрыемстваў. Аднача́сна з пабудаваньнем станцыі будзе арганізаваны правільны рух вадасплаваў і сплаў леса па верхняму цячэньню ракі.

Усячына.

Радый і яго здабываньне.

Уранавая руда, з якой здабываюць радый, мае яго ў сабе надта мала: так, калі з 1 тонны руды (тонна каля 61 пуда) атрымоўваюць 1/300 грама радыя, то гэта руда лічыцца годнай для распрацоўкі. Уранавая руда ёсьць у Партугаліі, Гішпаніі, Паўдн. і Зах. Аўстраліі, Усх. Афрыцы, Нарвэгіі, Бразыліі і інш. Найбольшая колькасьць радыя здабываецца ў Амэрыцы: за адзін 1920 год там здабыта столькі-ж радыя, колькі ва ўсіх іншых краёх ад моманту адкрыцьця радыя да апошняга часу. Сусьветны запас радыя да 1915 г. быў роўны ўсяго 12 грам.

1 грам радыя каштуе 300.000 рублёў золатам.

Спальны аэраплян.

Нядаўна на лініі Бэрлін — Лёндан распачаліся спробы нямецкага спальнага аэрапляну. Гэты аэраплян зьяўляецца апошнім дасягненьнем нямецкай авіацыі. Ён значна большы, чымся звычайныя пасажырскія аэрапляны і кіруецца двума лётчыкамі. Грузапад'ёмнасьць яго 1,600 кілёграму. Унутры аэраплянy ёсьць 8 месц сядзець, якія ў некалькі хвілін можна перарабіць у 4 месцы для ляжаньня.

Пакуль што гэты аэраплян будзе выпрабаваны на дзённых палетах, каб выявіць, як чалавеку сьпіцца на ляту. Пасьля гэтага ён будзе перароблены ў запраўдны „Лётаючы спальны вагон" з вылучэньнем кожнага спальнага месца ў асобнае купэ.

Штучныя выспы для земляробства.

Дзеля барацьбы з зямельным крызісам на берагох Флёрыды (Амэрыка), амэрыканскія міліярдэры будуюць штучныя выспы, якія трымаюцца на сваях. Выспы робяцца з рамы, насыпанай ілам і пяском з марскога дна спэцыяльнай помпай.

На гэтых выспах будуць займацца земляробствам.

Календар-Кніжка на 1927 год

Выданьне Беларускага Выдавецкага Т-ва.

ЗЬМЯШЧАЕ Ў САБЕ:

1) Сьвятцы; 2) Літэратурны аддзел; 3) Грамадзкі аддзел; 4) Каапэрацыя; 5) Сельска-гаспадарскі аддзел; 6) Агульныя інфармацыі; 7) Аб радыо. 8) Усячына.

Хутка выйдзе з друку.

Хто хацеў-бы атрымаць календар у большай лічбе, хай загадзя зьвернецца ў Беларускую Кнігарню (Бел. Выд. Т-ва) ў Вільні, Вострабрамская 1.

Не грамадзіст той, хто не падасьць дэкларацыі на беларускую школу!

Адказны Рэдактар: К. Вайтовіч. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22. Выдавец пасол на Сойм П. Матла.